

๘

คณะอักษรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทวิจารณ์
รางวัลกองทุน
หม่อมหลวงบุญเหลือ
เทพยสุวรรณ
ปี ๒๕๔๖

โครงการวิจัย เครือข่ายการวิจารณ์ศิลปะ
การวิจัยและพัฒนา (สกว.)

**ความเห็นของคณะกรรมการตัดสิน
บทวิจารณ์วรรณกรรมดีเด่น ประจำปี ๒๕๔๖
กองทุนหม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ**

คณะกรรมการตัดสินบทวิจารณ์วรรณกรรมดีเด่น ประจำปี ๒๕๔๖ ได้พิจารณาบทวิจารณ์ซึ่งมีผู้ส่งเข้าประกวดทั้งสิ้นรวม ๑๒ ราย และมีมติให้บทวิจารณ์ของ “ภาศย์ จินตมัย” ได้รับรางวัลชมเชยในการประกวดบทวิจารณ์วรรณกรรมดีเด่นของกองทุนหม่อมหลวง บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ประจำปี ๒๕๔๖ ดังมีเหตุผลต่อไปนี้

บทวิจารณ์วรรณกรรมเรื่อง “โศกเล่นรวดเร็วเหมือนรวงคลื่น: สนามแข่งแห่งชีวิตจากสังกมสูตรมะ” ของ “ภาศย์ จินตมัย” เป็นตัวอย่างของบทวิจารณ์ซึ่งสามารถนำเสนอการวิเคราะห์เรื่องสั้นของวัฒน์ วรรลยางกูร ชื่อ “โศกเล่นรวดเร็วเหมือนรวงคลื่น” ได้อย่างมีลำดับขั้นตอน มีการอธิบายประเด็นที่ต้องการนำเสนออย่างชัดเจน โดยการวิเคราะห์แนวคิดสำคัญของเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและหลักพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความขัดแย้งระหว่างวิถีดั้งเดิมกับวิถีของโลกสมัยใหม่และแสดงให้เห็นว่าวิถีดั้งเดิมแม้จะดูถ้าสมัยก็สามารถเอาชนะวิถีของโลกสมัยใหม่ได้หากใช้ปัญญา ผู้วิจารณ์ให้ความสำคัญกับภูมิหลังและบริบทของวรรณกรรมเรื่องนี้ได้อย่างมีหลักเกณฑ์และเหตุผล สามารถชี้ให้เห็นคุณค่าของเรื่องสั้นเรื่องนี้ทั้งในด้านคุณค่าทางปัญญา และคุณค่าในการดำเนินชีวิต

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น คณะกรรมการจึงเห็นสมควรให้บทวิจารณ์ของภาศย์ จินตมัย เรื่อง “โศกเล่นรวดเร็วเหมือนรวงคลื่น: สนามแข่งแห่งชีวิตจากสังกมสูตรมะ” ได้รับรางวัลชมเชย ในการประกวดบทวิจารณ์วรรณกรรมของกองทุนหม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ ประจำปี ๒๕๔๖

๒๒ ธันวาคม ๒๕๔๖

ตัวอย่างรางวัลชมเชยบทวิจารณ์วรรณกรรม ประจำปี ๒๕๕๖

โดดเด่นรวดเร็วเหนือรวงคลื่น :

สนามแข่งแห่งชีวิต จากสังคมผู้ธรรมะ

ภาคย์ อินตณัย

ในโลกวรรณกรรม วัฒน์ วรรลยางกูร เป็นทั้งกวีและนักเขียน ซึ่งเขียนได้ทั้งเรื่องสั้นและนวนิยาย ผลงานที่โดดเด่น ได้รับการกล่าวถึงหรืออ้างอิงอยู่เสมอ มีทั้งที่เป็นกวีนิพนธ์ เช่น "กัลยาณ" "เด็กชายเกตุคนกกับเด็กหญิงบุญเย็น" นวนิยาย เช่น คำบล่อมะกอก คือรักและหวัง มนต์รักทรานซิสเตอร์ ปลาญนาฬิกายาว เป็นต้น สำหรับเรื่องสั้น วัฒน์ก็มีเรื่องสั้นที่ได้รับการกล่าวถึงและอ้างอิงอยู่เสมอเช่นกัน อาทิ "รถไฟสังกะสี" "ลูกพ่อคนหนึ่ง (จากไม้เหม็นกลิ่นหมาเลีย)" รวมทั้งเรื่องสั้นที่นำมาวิเคราะห์วิจารณ์เรื่องนี้ด้วย "โดดเด่นรวดเร็วเหนือรวงคลื่น"

งานเขียนส่วนใหญ่ของวัฒน์ ให้ความสำคัญกับเรื่องอุดมคติทางสังคม และอุดมการณ์ทางการเมือง โดยระยะหลังๆ ความตึงเครียดเข้มข้นของอุดมการณ์ทางการเมืองที่ปรากฏในงานวรรณกรรมนั้น ได้ลดลงไปบ้างตามยุคสมัย วัยและประสบการณ์ ถึงกระนั้นก็ตามวัฒน์ก็ไม่เคยละเลยหรือละทิ้งต่อการนำเสนอ และสะท้อนเรื่องราวที่เป็นประเด็นปัญหาทางสังคมเลย เรื่องสั้น "โดดเด่นรวดเร็วเหนือรวงคลื่น" ก็เช่นกัน วัฒน์เขียนขึ้นภายหลังวางอาวุธ ออกจากป่าหวนคืนสู่เมือง เมื่อการต่อสู้ทางการเมืองได้ปรับไปตามเหตุปัจจัยทางสังคมคลี่คลายจากความขัดแย้งในช่วงปี พ.ศ. 2516-2519

"โดดเด่นรวดเร็วเหนือรวงคลื่น" บอกเล่าเรื่องราวอันเป็นวิถีชีวิตในชนบท เหตุการณ์ในเรื่องก็คือการแข่งเรือในช่วงเทศกาลแข่งเรือหึ่งออกพรรษา ซึ่งเป็นช่วงปลายฤดูฝนที่ยังน้ำหลากอยู่ คู่แข่งในรายการนี้ก็คือ เรือที่ชื่อว่า "พลายน้อย" ซึ่งมีกละเฝียเป็นชาวบ้านแท้ๆ มีวิถีแบบพื้นบ้านหรือวิถีดั้งเดิมเป็นหลัก กับเรือที่มีชื่อว่า

“สกายเล็บบ” ที่มีคณะฝึพายเป็นชาวบ้านที่เป็นคนเมือง มีวิถีแบบเมืองหรือวิถีใหม่
คู่เปรียบคู่นี้สามารถจับคู่ได้คือ เรือ (ไม้หนัก/ไม้เบา) ฝึพาย (แท่น-หนุ่มชาวสวน/
อุดมศักดิ์-ลูกเต้าแก่โรงเลื่อย) กระบวนการฝึกซ้อม (แบบพื้นบ้าน/แบบนักกีฬา)
อาหารการกิน (แบบพื้นบ้าน/แบบฝรั่ง) รวมความแล้วคู่เปรียบคู่นี้สามารถจัดเข้า
ในลักษณะวิถีดั้งเดิม/วิถีใหม่ หรือ วิทยาการ/ปัญญา หรือ เครื่องมือ/ฝีมือ

ชัยชนะที่ปรากฏอย่างเป็นนัยในคอนจบ บอกว่าที่สุดสิ่งที่เป็นแบบ
ชาวบ้าน ภูมิปัญญาดั้งเดิม และฝีมือก็มีชัยชนะเหนืออีกฝ่ายหนึ่ง สารัตถะส่วนนี้
สามารถตีความได้ว่าทางที่จะนำเอา “ของนอก” คือนอกวัฒนธรรม ที่อาจจะไม่ถึงกับ
ข้ามพรมแดนของโลกก็ได้ เข้ามาใช้ นั่น หากไม่นำมาใช้อย่างเข้าใจและรู้จักปรับให้
เหมาะสมกับเหตุปัจจัยและสภาพแวดล้อมแล้ว ก็ไม่อาจใช้ประโยชน์สูงสุดได้
อย่างเต็มที่ตามศักยภาพของมัน เรือไม้เบามีนัยหมายถึงเรือที่มีลักษณะอย่างเรือ
แคนนูหรือเรือแข่งฝึพายน้อยคนของตะวันตก กระบวนการฝึกซ้อมและอาหารการ
กินที่เป็นอย่างตะวันตก คือวิทยาการและเทคโนโลยีที่นำเข้ามา และฝึพายที่ไม่ได้
เป็นชาวตะวันตก อย่างน้อยก็ได้สะท้อนให้เห็นความขัดแย้งที่ไม่ได้ถูกปรับปรนให้
เกิดความเหมาะสมพอดี โดยเฉพาะกระบวนการทางกายภาพเรื่องอาหาร
คณะฝึพายที่กินขนมปัง โอวัลติน ไข่ลวก นั้น เป็นการสร้างจริตขึ้นเฉพาะเวลา
ในขณะที่การฝึกซ้อมของนักกีฬา เช่น นักมวย (อาหารที่ยกตัวอย่างมาในเรื่องทำให้
นึกถึงการเก็บตัวของนักมวยโดยเฉพาะในช่วงก่อนชกเป็นที่สุด) นั้น จะต้องเป็น
การกระทำอย่างสม่ำเสมอจนเป็นปกติ การกินอาหารอย่างนักกีฬาในเรื่องสั้นเรื่องนี้
แฝงนัยว่าเป็นการกินอาหารที่แปลกและผิดปกติไปจากชีวิตประจำวัน

ฉะนั้นความพ่ายแพ้ที่เกิดขึ้น ก็คือ ความพ่ายแพ้เพราะการขาดปัญญา
ทั้งปัญญาในแง่ของการรู้จักตนเองอย่างถ่องแท้ ความมีรากเหง้าทางวัฒนธรรม และ
ปัญญาในแง่ของการใช้วิทยาการและเทคโนโลยี

และหากมองในเชิงสัญลักษณ์ เรื่องสั้นเรื่องนี้ต้องการเสนอว่า อย่าเกรงกลัววิทยาการหรือเทคโนโลยีของฝรั่งตะวันตกให้มากเกินไปนัก มันอาจดีแบบน้ำขึ้นดินขึ้น แต่แล้วก็ไปพ่ายเพราะของที่เรามืออยู่เป็นภูมิปัญญาคั้งเดิม แต่บรรพบุรุษนั้นอาจเป็นน้ำขึ้นปลาที่มาแรงแข่งเข้าเส้นชัยก็ได้ ด้วยเหตุที่มันเหมาะสมสอดคล้องและให้ประโยชน์สูงสุดกับเรามากกว่า นี่เป็นความหมายในระดับของอุดมคติทางสังคมที่แฝงไว้ในเรื่องสั้นเรื่องนี้

เมื่ออ่านลึกลงไปอีกชั้น โดยนำเอาหลักทางพุทธปรัชญาที่ไม่ต้องลึกลงอะไรมากนัก มาเป็นพื้นฐานรองรับในการตีความเรื่องสั้นเรื่องนี้ ก็จะพบว่าเรื่องสั้นเรื่องนี้มีความหมายอีกระดับหนึ่งที่สอดคล้องกันไปกับระดับเนื้อหาที่เป็นอุดมคติเชิงสังคม เนื้อหาที่ว่านี้หากจะเรียกก็น่าจะเรียกได้ว่าเป็นการแสดงหลักทวารวาทธรรมสำหรับการดำเนินชีวิต

ฉากท้องเรื่องของเรื่องสั้นเรื่องนี้ มีฉากที่สำคัญที่สุดคือแม่น้ำ ซึ่งปากฝั่งหนึ่งเป็นวัด อีกปากฝั่งหนึ่งเป็นโรงเลื่อยไม้ นั่นก็คือแม่น้ำสายที่เป็นฉากหลักในเรื่องไหลผ่ากลาง

การเล่าเรื่องของเรื่องสั้นเรื่องนี้ ใช้วิธีการเล่าด้วยการมองผ่านมุมมองของผู้เขียนที่มีลักษณะรู้รอบ (มุมมองพระเจ้า) หากแต่ว่าเลือกมองผ่านทางคณะของเรือพายน้อยเป็นหลัก โดยใช้ภาพเรื่องราวและเหตุการณ์ของทางฝ่ายเรือสกายแล็บเพื่อเป็นตัวเปรียบเทียบให้เรื่องเด่น ผู้อ่านจะรู้เรื่องทางฝ่ายของเรือพายน้อยและตัวละครชื่อแทนมากกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง นี่เป็นนัยสำคัญของการตีความต่อไปด้วยและถือเป็นความสำเร็จของการสร้างกลวิธีทางวรรณศิลป์ที่มีความหมายไม่น้อยในเชิงโครงสร้าง โดยเฉพาะกับคำว่า "เป็นหลัก"

แก่นสารสำคัญของเนื้อหาในระดับความหมายทางธรรมที่กล่าวถึงข้างต้นก็คือ ชีวิตนั้นเปรียบเหมือนการแข่งเรือกลางแม่น้ำ และการจะพายเรือให้ได้ชัยชนะหรือการใช้ชีวิตไม่ให้ล้มเหลวนั้นก็ต้องมีธรรมะ คือ การใช้ชีวิตให้สอดคล้อง

กับธรรมชาติ นั่นก็คือต้องอาศัยหลักที่เรียกว่า “ทางสายกลาง” หรือการมี “ความพอดีในชีวิต” ในที่นี้จะใช้คำว่า “ความพอดี” เป็นหลักในการอธิบายขยายความ ตัวสัญลักษณ์ทั้งหมด

ชีวิตที่เปรียบเหมือนเรือแข่งกลางแม่น้ำนั้น ก็คือการต้องไปให้ถึงจุดหมาย คือเส้นชัย และการไปให้ถึงจุดหมายนั้นสองข้างทางที่ต้องผ่านหรือที่ขนาบข้างอยู่ก็คือ จิตกับวัตถุ การที่ฟากหนึ่งของแม่น้ำเป็นวัดสามารถตีความได้ว่าเป็นสัญลักษณ์แทนจิต ซึ่งแสดงออกผ่านหลวงพ่ที่อยู่เฝ้าในวัดที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณให้แก่ท่าน หัวหน้าที่พิพากษาเรือหลายร้อย ในขณะที่ฟากฝั่งตรงข้ามนั้นเป็นโรงเลื่อยไม้ที่ถูกแปรรูปแล้วถือว่าเป็นทรัพยากรในระบบโลกอุตสาหกรรม ตัวละครที่ผู้อ่านไม่ได้รู้ข้อมูลเท่าไรนักเป็นลูกเจ้าของโรงเลื่อย ได้ใช้วิธีการและวัตถุคิดต่างๆ ทั้งหมดในรูปแบบที่ระบบโลกอุตสาหกรรมใช้ในการแข่งขัน และในระบบโลกอุตสาหกรรมนี้มองทุกอย่างเป็นวัตถุ แม้แต่มนุษย์ก็มองเป็นทรัพยากร ทำให้สามารถตีความได้ว่าฟากฝั่งนี้คือวัตถุ การพายเรือแข่งคือพายกลางแม่น้ำ ชีวิตก็เช่นกัน ต้องดำเนินไปให้พอดีระหว่างการให้ความสำคัญกับจิตและวัตถุ หรืออีกนัยหนึ่งคือ การกำหนดตำแหน่งหรือจุดยืนต่อสิ่งแวดล้อม คือ ไม่ฝักใฝ่หรือเอนียงข้างใดข้างหนึ่งมากเกินไป ความหมายของแม่น้ำอีกประการหนึ่งคือความไม่หยุดนิ่ง การไหลเป็นกระแส คือสังคมหรือสิ่งแวดล้อมรวมทั้งชีวิตที่ลอยอยู่ในแม่น้ำนั้นเป็นพลวัต (dynamic) ที่มีความสัมพันธ์และสัมพันธ์กัน และนี่คือภาพลักษณ์ของธรรมชาติทั้งหมด

ทางด้านตัวเรือ กล่าวเฉพาะหลายร้อยนั้น “มันเป็นเรือไม้สัก แล้วยกก็เร็วมาก ลำเรือจมลงไปในน้ำมากกว่าเรือปกติ ดูเหมือนจะหนัก หนักเหมือนช้างตัวเล็ก ยิ่งคนที่ไม่รู้ใจมัน พายยากๆ อย่างเมื่อกี้ มันก็เป็นเรือขึ้นแพ้งริงๆ ฮ่าๆ” ความหมายแฝงของเรือลำนี้มีอยู่ว่า หากลำเรือเป็นชีวิต ที่ประกอบด้วยร่างกายและจิตใจ ใจเป็นนาย กายเป็นบ่าว จิตเปรียบเสมือนเป็นผู้ถือหางเสือเรือ ชีวิตที่แท้จริง

ก็เปรียบเป็นเรือไม่จริง ไม่สักเป็นไม้ที่เรียกว่าเป็นไม้เนื้อแข็งหรือไม้จริง ที่ย่อมจะหนักและจมลึกลงไปใ้ในกระแสน้ำหรือสิ่งแวดล้อม ซึ่งการจมลงนี้จนมิดลำไม่ได้ ด้วยเพราะเรือจะล่ม การจมลงในน้ำหรือการกินน้ำลึก ที่เปรียบได้กับระวางเรือ จะต้องอยู่ในระดับที่พอดี ที่สำคัญชีวิตต้องอยู่ในกระแส แต่ไม่ตามกระแสไปแบบ ไม่ลืมหูลืมตา เช่นเดียวกับเรือที่ต้องกินน้ำแต่ไม่อาจจมน้ำ มีหน้าบางคราวยังต้อง ผ่าคลื่นผืนลมทวนกระแสด้วย ฉากการแข่งเรือในท้ายเรื่องก็มีภาพให้เห็นเด่นชัด “ฝนลงเม็ดปรอยๆ ลมแรงขึ้นเรื่อยๆ คลื่นในแม่น้ำโค้งกระลอกหมุนหัวเรือให้สูง แล้วล่นวูบลงครั้งแล้วครั้งเล่า” คนเคยนั่งเรือย่อมรู้ดีว่านี่คือสภาพของเรือที่กำลัง แล่นฝ่าคลื่นผืนลมทวนกระแสน้ำ เปรียบเหมือนชีวิตในห้วงยามที่เต็มไปด้วย อุปสรรคขวากหนาม หากคนที่เป็นฝีพายไม่รู้ใจ หรือคนที่ไม่มีความวิद्याในการ ดำเนินชีวิต ไม่สามารถเรียนรู้การ “ผ่อนแรงด้านसानแรงหลัก” กระแสน้ำ ต่อให้ เรือมีศักยภาพพิเศษเท่าใดก็ไร้ประโยชน์ ต้องเป็นเรือที่แพ้ว หรือชีวิตที่ล้มเหลวทุก ครั้งไป

การพายเรือให้รู้หลัก “ผ่อนแรงด้านसानแรงหลัก” ก็คือการพายอย่างหนัก แน่นมันคง

...คนฟังคันใจ คนพูดเขยายต่อไป “ซีเจ้าพลายน้อยต้องดวงหนักๆ ให้ ไบพายมิดน้ำ ไม่ต้องรีบร้อน พายช้าๆ แต่หนักแน่น อย่างข้างเดิน ถึงจะเรียกว่า รู้ใจเจ้าพลายน้อย เจ้า ลองพายดู”

การ “จ้วงหนักๆ ให้ไบพายมิดน้ำ” ก็คือการกระทำให้ถึงจุดพอดีที่สุดของ กิจกรรมนั้น กระทำอย่างมั่นคงมั่นใจ คือความช้าและหนักแน่น ภาพข้างเดินที่ยก มา เป็นความเปรียบนี้ทำให้มองเห็นความแข็งแกร่งขำสง่างามของสัตว์บกที่ใหญ่ที่สุดในโลก เปรียบซ้อนได้อีกชั้นเป็นความยิ่งใหญ่ที่เป็นนามธรรม สง่างามของสัตว์ที่มี ศักยภาพเสมอที่ดีที่สุดในโลกคือมนุษย์และคำไขสำคัญอีกประโยคหนึ่ง ก็คือ “ถึงจะ เรียกว่ารู้ใจเจ้าพลายน้อย” ซึ่งก็คือการเรียนรู้จนเข้าใจแล้วตระหนักถึงศักยภาพที่แท้จริง จิตใจภายในของคนนั่นเอง อันจะส่งผลต่อกิจกรรมทางร่างกายต่อไป

ที่สำคัญศิลปะการใช้ชีวิตต้องหมั่นฝึกฝน เพื่อให้เกิดทักษะ เรื่องสั้นเรื่องนี้เปิดเรื่องขึ้นด้วยการ โหมแรงพายเรือในแบบที่หลวงพ่อบริบปรืออย่างเสียดสี ประชดประชันยิ่งนักกว่า “มึงเอาแค่หับหูหับตาชอยอีกๆเหมือนเอากะหรี่ปั๊ตหรือว่าจะชนะ ไ้-!...เดี๋ยวเรือก็กล่มตาย” การโหมให้แค่แรงโดยไม่ใช้ปัญญา เรียนรู้นั้นนี่แค่จะทำให้เรือล่ม ชีวิตพัง นอกจากนั้นการฝึกฝน คือการสร้างทักษะในการใช้ชีวิตนั้นก็ต้องมีเวลาฝึกเวลาหยุด และไม่ฝึกก็ไม่ได้อ

... “ดูบอกให้หยุด ทำไมไม่หยุด”

“ซ้อมมากๆ ไม่ดีหรือ”

“มึงคิดหรือว่าซ้อมมากๆจะชนะ”

“งั้นก็นอนกอดเมียอยู่บ้าน ไม่ต้องมาซ้อม”

“เดี๋ยวกูถีบ”...

แต่ชีวิตก็ไม่มีอะไรง่ายเลย โคตรเดียว ปัญหาชีวิตไม่ได้มีเข้ามาทีละปัญหา เป็นไปตามลำดับ ปัญหาการแข่งเรือยังไม่จบ เรือยังไม่ได้แข่งก็มีปัญหาแทรกซ้อนสืบเนื่อง คือ “กลัวแพ้” หลวงพ่อดามแท่นในตอนต้นเรื่องที่พากันหักโหมซ้อมอย่างเอาเป็นเอาตายมีแรงเท่าไรก็ทุ่มใส่ให้การพายไปอย่างบ้าบิ่นหมดนั้นว่า “มึงกลัวแพ้ใช่ไหม”

การกลัวแพ้ในที่นี้เป็นปัญหาทางธรรม เป็นปัญหาทางจิตวิทยา เพราะมันเป็นตัวผลักดันหรือเป็นแรงจูงใจทำให้เกิดการกระทำที่เกินจำเป็น หรือตามคำที่นิยมพูดในปัจจุบันคือ “เวอร์” ดังที่ผู้เขียนเปิดเรื่องเอาไว้ และหลวงพ่อก็ได้ถามถ้าเข้าอีกครั้งแต่ถ่านถิกลงไปมากกว่าเดิมว่า “ทำไมมึงกลัวแพ้ รู้ตัวหรือเปล่า” เท่านั้นยังไม่พอ หลวงพ่อยังถามเป็นครั้งที่สาม (ในขณะที่เรื่องอื่นหลวงพ่อบริบปรือเลย) ว่า “มึงรู้ตัวหรือยัง ทำไมถึงกลัวแพ้”

แท่นเองนั้นก็เฝ้าครุ่นคิดหมกมุ่นค้นหาคำตอบอยู่เหมือนกัน

...มันเคยนอนกระสับกระส่ายอยู่หลายคืน คิดไม่ออกกับคำถามของ หลวงพ่อ 'ทำไมกลัวแพ้' การเอาชนะเป็นเรื่องน่าเหน็ดเหนื่อย ต้องเอาชนะลูก เ้าแก่โรงเลื่อย แล้วนี่ก็ต้องเอาชนะคำถามหลวงพ่อ ศติบัญญัติก็แค่นี้ คิดไป ก็เหนื่อยเปล่า วันหลังๆ เลยนั่งไปเสีย พายเรือทุกวัน เนิบๆ หนักๆ อย่างที่หลวง พ่อบอก ดูพายจะเบาขึ้น ตัวเองก็เบาขึ้น

ความพ่ายแพ้คือความล้มเหลว ความล้มเหลวนำมาซึ่งความเจ็บปวด คนเรา ไม่ได้ กลัวแพ้ ไม่ได้กลัวล้มเหลว แต่กลัวความเจ็บปวด และถึงที่สุดความเจ็บปวด ก็คือความทุกข์ องค์แรกแห่งอริยสัจสี่ คืออุปสรรคใหญ่หลวงที่สุด ในชีวิตที่คนเรา ต้องแข่งกับมันอยู่ตลอดเวลา นั่นเอง และเมื่อใดก็ตามที่เรา "คิดยึด" กับ การเอาชนะ นั่นก็คือการที่จิตนั้น "ติดข้องอยู่ในกองกิเลส" ความกลัวเป็นกิเลสในกลุ่มที่เรียกว่า "โมหะ" ซึ่งสามารถนำไปสู่ "โทสะ" คือการพายุเรืออย่างบ้าบิ่น และ "โลภะ" คือ ความกระหายอยากที่จะชนะ ด้วยชัยชนะนำมาซึ่งรางวัล ทั้งที่เป็นความภูมิใจใน ตนเองและความชื่นชมยินดีจากผู้อื่น ยิ่งคิดหมกมุ่นมากก็ยิ่งหนักมาก ยิ่งหนักมากก็ ต้องพายุให้เนิบๆ หนักๆ คือมีสติรู้ตัวทั่วพร้อม เรือจะได้เหาะได้ ชีวิตจะได้เบาสบาย

การที่คณะฝีพายของแท่น ใช้ชีวิตไปตามครรลอง ถึงเวลาทำมาหากินก็ทำ ได้เวลากินก็กิน และกินอะไรที่กินอยู่ตามปกติทุกวันๆ น้อย คลอดจนการพายเรือ จนในที่สุดก็รู้จังหวะจะโคนคือธรรมชาติของการพายที่เหมาะสมที่สุดกับเรือ เหมือน จิตใจกับร่างกายที่หลอมรวมเป็นหนึ่งเดียว ส่งผลให้องคาพยพแห่งอวัยวะทุกส่วนคือ ฝีพายในเรือทุกคน สามารถทำงานประสานสอดคล้องเป็นหนึ่งเดียวแล้วส่งผลออกมา ก็พลังอันสูงสุดหรืออาจจะไร้ขีดจำกัดได้ หลักของความเร็ว นั้น แนวคิดทางกล- ศาสตร์ ก็คือ เมื่ออัตราเร่งเพิ่มขึ้นจนถึงจุดคงที่จุดหนึ่ง อัตราเร็วก็จะเพิ่มสูงสุดอย่าง คงที่ไปด้วย หลักการนี้สามารถประยุกต์ให้เป็นหลักการทั่วไปได้ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง กับ สารและพลังงาน และทั้งหมดนั้นก็คือการทำให้สอดคล้องกับธรรมชาตินั่นเอง

หรือแม้แต่ตัวละครอย่างหลวงพ่ที่มีบุคลิกภาพ ซึ่งไม่ค่อยเหมือนพระสงฆ์ที่ถูกคาดหวังโดยทั่วไป คือมีความเป็นนักเลง มีบุคลิกลักษณะที่เป็นแบบมึงมาพาโว คลกัลปน อันอาจไม่เหมาะสมแก่สมณเพศ ก็ได้สะท้อนความเป็นธรรมชาติของตัวคนออกมาอย่างมีนัยสำคัญ ว่าถึงที่สุดแล้วสิ่งที่เป็นธรรมชาติเอง มันแหละที่จะมีศักยภาพในการเป็นเครื่องชี้นำทางจิตวิญญาณได้อย่างแท้จริง

และเมื่อถึงพร้อมทั้งจิตใจซึ่งเป็นนาย ร่างกายซึ่งเป็นบ่าว และทักษะในการดำเนินชีวิตคือการรู้หลักความสอดคล้องกับธรรมชาติแล้ว เรื่องที่พ่ายก็จะ "เรือดีต้องพายแล้วเหมือนเหาะ เรือเล็ยงๆ มันเหาะไม่ได้หรอกโว้ย" เรือเล็ยงย่อมแสดงว่านักขังใดขังหนึ่ง นั่นคือความไม่พอดีหรือไร้สมดุล นั่นคือ ชีวิตที่มีสมดุลที่หนักก็จะเบา ที่เคยเชื่องช้าก็กลับประเปรียวว่องไว

...ปรี๊ด...พายไปเออะ...ฮือ พายหนักเริ่มเบา เรือเคยฮึดเริ่มลอยตัว หนุ่มชาวสวนรู้สึกว่าการทรงเรือยกสูงขึ้น เหมือนกำลังจะลอยจากผิวน้ำ คล้ายจะเป็นละอองฝนพลั่วฟ้า ฟองน้ำลอยลาเบื่องหลัง กระดุกกระดิกเนียนพูนน้ำ บัดนี้ลอยขึ้นหัวเรือเชิดโค้งอย่างปลายขนของมิดคาบ ท้องเรือเหยียบหลังคลื่นด้วยจังหวะที่เป็นอิสระจากช่วงหายใจ ฝนจางไป ลมยังคมแรง ระลอกคลื่นโค้งขึ้นลงเมฆเลื่อนสวนทางเรือ ฟ้ามีสีฟ้ามากขึ้น

ประเด็นก่อนสุดท้าย ก็คือ เรือพลาญน้อยในเรื่องที่เริ่มต้นด้วยความหนักช้า และชี้ให้เห็นว่าเมื่อพาย "เป็น" แล้วกลับเบาราวเหาะได้ มีความหมายว่า ชีวิตนั้นเริ่มต้นที่ความหนักคือความทุกข์ ต้องรู้แก่นว่าหนักหรือทุกข์ แล้วเรียนรู้ที่จะนำพามันไปหรือพายมัน และเมื่อมีความชำนาญในการดำเนินชีวิตแล้วหรือพายเป็นแล้ว อะไรๆ ที่เคยหนักเคยช้าก็จะกลับมาและเร็วได้อย่างน่าอัศจรรย์

และประเด็นสุดท้ายจริงๆ ก็คือ กระบวนการของชีวิตทั้งหมดที่กล่าวมา ตั้งแต่การเรียนรู้ให้เข้าใจถึงองค์ประกอบของชีวิต ทั้งร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ การเรียนรู้ที่จะใช้องค์ประกอบเหล่านั้นให้เกิดศักยภาพหรือประโยชน์สูงสุด คือสร้างทักษะชีวิต การกำหนดตำแหน่ง สถานะหรือจุดยืนของคนเองต่อสิ่งแวดล้อม แล้ว-

บูรณาการทั้งหมดเข้าด้วยกันเป็นหนึ่งเดียว จะนำชีวิตเข้าสู่เส้นทางได้ ชัยชนะในที่นี้เป็นที่รู้ได้เองโดยไม่ต้องบอกกล่าวประกาศอย่างโจ่งแจ้ง เช่นเดียวกับชัยชนะของเรือพลายน้อยในเรื่องต้นเรื่องนี้ที่ไม่ได้บอกกล่าวออกมาอย่างชัดเจน หากแต่ก็สามารถรู้ได้อย่างไม่มีข้อกังขาว่านั่นคือชัยชนะ

เมื่อตีความคู่แข่งฝ่ายหนึ่งออกมาได้ดังนี้ อีกฝ่ายก็คงละไว้ได้โดยไม่ต้องตีความหรือนึกไปถึง เพราะอีกฝ่ายนั้นเป็นเพียงตัวเปรียบเทียบ ซึ่งเป็นเหมือนยานพาหนะที่เมื่อข้ามพ้นฝั่งแล้วก็ทิ้งเสียได้

จากภาพสะท้อนทางสังคมที่ปรากฏในเรื่องสั้น “โศกแล่นรวดเร็วเหนือรวงคลื่น” นี้ เมื่ออ่านโดยอาศัยกลวิธีทางวรรณศิลป์ที่ผู้เขียนใช้ คือการสร้างบทสนทนาให้มีความหมายหลายระดับ ในลักษณะของประคนธรรมหรือปรีชาธรรม การสร้างฉากและตัวละครให้มีความเชื่อมโยงของความหมายในระดับลึกด้วยการใช้สื่อที่อยู่ในกลุ่มความหมายเกี่ยวข้อกัน คือ วัด พระ แม่น้ำ และจนกระทั่งการเลือกใช้นามมองที่เป็นแกนหลักในการเล่าเรื่องคือเล่าเรื่องผ่านคณะเรือพลายน้อยทั้งหมด แล้วใช้คณะเรือสกายแล็บมาเป็นตัวอย่างในลักษณะแนวเทียบก็มีนัยสำคัญในเชิงโครงสร้างของเรื่องสั้นเรื่องนี้ด้วย นั่นก็คือ ชีวิตและกิจกรรมทั้งหมดของชีวิตนั้น จะล่องลอยไปสู่จุดหมายปลายทางได้อย่างสมบูรณ์แบบก็เมื่อขัดหลักธรรมะ คือการทำทุกอย่างให้บรรเทาสอดคล้องไปกับธรรมชาติ ดังที่ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้สรุปเอาไว้เป็นธรรมภาษิตว่า

การทำงานคือการปฏิบัติธรรม ธรรมคือธรรมชาติ คือการทำตัวให้สอดคล้องกับธรรมชาติ.

31 ตุลาคม 2546 ; 12.16 น.

นายอรรถภาค เจ้าจินตนาศรี 596/3 ซอยแก้วฟ้า สีพระยา บางรัก กรุงเทพฯ 10500
โทรศัพท์ 01-905-5016